

Policy Brief: Aktywność zawodowa i społeczna osób z niepełnosprawnościami i jej uwarunkowania we Włoszech

Włoski model państwa opiekuńczego charakteryzuje regionalizacja polityki społecznej oraz znaczna odpowiedzialność rodziny za wspieranie osób wymagających pomocy. Za prowadzoną politykę społeczną w zakresie aktywizacji zawodowej i społecznej odpowiadają władze regionalne co powoduje, że występują znaczne nierówności pomiędzy regionami. Najbardziej jest to widoczne pomiędzy regionami północnymi, silnie zindustrializowanymi, i południowymi, które są bardziej tradycyjne i silnie sfamiliaryzowane. Efekty prowadzonych we Włoszech działań zwiększających integrację społeczną i zawodową OzN są niesatysfakcjonujące, a zalecenia konwencji ONZ dotyczące praw OzN, m. in. do samodzielnego życia, nie są w pełni zrealizowane. Istotną rolę w aktywizacji społecznej i zawodowej OzN odgrywają organizacje pozarządowe. Działają dwie duże federacje o charakterze parasolowym, zrzeszające lokalne organizacje pozarządowe: FISH oraz FISD.

FISD – włoskie forum niepełnosprawności

Zrzesza organizacje działające lokalnie i regionalnie. Należy do europejskiego forum OzN Założone zostało w 2008 r., zrzesza organizacje pozarządowe wspierające osoby z różnego rodzaju niepełnosprawnościami oraz ich rodziny. Jej członkami są stowarzyszenia i fundacje działające na rzecz osób niedowidzących i niewidzących, głuchoniemych i niesłyszących, z zespołem Downa, ze stwardnieniem rozsianym i innymi schorzeniami przewlekłymi. Jej misją jest działanie na rzecz ochrony praw OzN zarówno na forum krajowym, jak i międzynarodowym.

FISH – włoska federacja na rzecz przezwyciężania niepełnosprawności

Działa od 1994 r. i zrzesza ponad połowę stowarzyszeń oraz organizacji działających na rzecz wspierania OzN na szczeblu krajowym i regionalnym. Jej misją jest dążenie do włączania w możliwie najszerszym zakresie OzN w życie społeczne, zapobieganie marginalizacji i wspieranie tożsamości oraz ich obecności w życiu publicznym, zgodnie z zaleceniami WHO i ONZ, dotyczącymi prowadzenia polityki bardziej inkluzywnej i zorientowanej na społeczną rolę OzN. Aktualny statut organizacji został przyjęty w 2020 r. Celem jej działania jest m.in.:

- prowadzenie działań umożliwiających pełne włączenie OzN w życie społeczne zgodnie z przepisami włoskiej konstytucji oraz Konwencji ONZ na rzecz OzN,
- dążenie do utrzymania jak najwyższego stopnia samodzielności i pełnej autonomii OzN,
- prowadzenie działań profilaktycznych w sektorze społecznym i polityce gospodarczej mających na celu zapobieganie pojawienia się niepełnosprawności,
- wspieranie rozwoju badań opisujących sytuację OzN oraz wprowadzenie nowych technologii wspierających tę grupę społeczną,
- dążenie do zapewnienia równości szans wszystkim OzN i sprawnych, pełnego korzystania z praw obywatelskich, ze szczególnym uwzględnieniem niepełnosprawnych kobiet,
- promowanie kultury politycznej i społecznej wspierającej różnorodność,
- promowanie dostosowywania przepisów regionalnych, krajowych i międzynarodowych do zasady równości wszystkich osób oraz organizacji zrzeszających OzN i ich rodziny.

Organizacja ta ma regionalne przedstawicielstwa (federacje). Realizuje szereg projektów wdrożeniowych wspierających samodzielność OzN oraz osoby doświadczające różnych rodzajów niepełnosprawności i chorób (np. stwardnienia rozsianego), podnoszących świadomość społeczną wobec niepełnosprawności i równouprawnienia. Projekty te finansowane są najczęściej ze środków rządu centralnego lub funduszy regionalnych. FISH publikuje również tematyczne statystyki i raporty dotyczące m.in. sytuacji OzN po okresie pandemii COVID-19, przemocy wobec OzN itp.

We Włoszech w ramach systemu rentowego funkcjonuje kilka systemów orzeczniczych, a więc i kilka systemów wypłat świadczeń. Dostępność poszczególnych typów świadczeń zależy od długości posiadanego okresu składkowego, rodzaju niepełnosprawności, dochodu gospodarstwa domowego. Poziom wypłacanych świadczeń jest jednolity dla całego kraju. Poszczególne regiony kraju różnią się liczbą osób ubiegających się o te świadczenia i otrzymujących je. Instytucją wspierającą zatrudnienie OzN są publiczne służby zatrudnienia, do zadań których należy m. in. wspieranie „ukierunkowanego zatrudnienia”.

Zatrudnienie ukierunkowane – polega na przygotowaniu pracowników do rozpoczęcia pracy poprzez opracowanie indywidualnych planów w celu określenia umiejętności, aspiracji i profilu zawodowego osoby, a następnie wprowadzenia na otwarty rynek pracy.

Realizowany jest również cały szereg programów regionalnych i lokalnych, które wspierają OzN w poszukiwaniu zatrudnienia. Większość z nich ma charakter regionalny lub lokalny i łączy zadania integracji społecznej z integracją zawodową. Są ukierunkowane na podnoszenie indywidualnych kompetencji i kwalifikacji, niejednokrotnie są one finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

Wybrane programy i organizacje wspierające aktywność zawodową OzN

Nazwa programu/ organizacji	Zasięg działania/okres realizacji/ źródło finansowania	Zasadnicze cele	Sposoby realizacji
SIL – „Servizio Inserimento Lavorativo” (Work Placement Services)	<ul style="list-style-type: none"> na terenie większości regionów od 2021 r. Europejski Fundusz Społeczny 	<p>zapewnienie warunków do integracji zawodowej i społecznej OzN oraz ich rodzin lub innych opiekunów</p>	<ul style="list-style-type: none"> ocena kompetencji, możliwości i zainteresowań OzN przygotowanie indywidualnych planów aktywizacji. OzN staże, we współpracy z podmiotami publicznymi i prywatnymi, w ramach którego OzN nabywa umiejętności potrzebne do podjęcia pracy. wsparcie OzN w poszukiwaniu pracy i w okresie zatrudnienia. Pośrednictwo pracy reorientacja dotychczas podejmowanych działań mająca na celu zwiększenie wiary w siebie i potencjał OzN, oraz ułatwić podjęcie pracy.
Madialabor	<ul style="list-style-type: none"> region Veneto władze regionu 	<p>zwiększenie zawodowej, społecznej i indywidualnej aktywności OzN</p>	<ul style="list-style-type: none"> pośrednictwo pracy dla OzN współpraca z OzN poszukującymi pracy i pracodawcami, organizacjami szkoleniowymi, służbami socjalnymi i sektora ochrony zdrowia oraz lokalną administracją. usługi pośrednictwa pracy dla osób bezrobotnych w ramach ścieżek indywidualnych i grupowych w celu pośrednictwo pracy dla osób powracających na rynek pracy w ramach konkretnych projektów finansowanych przez instytucje publiczne i prywatne na danym obszarze

Źródło: <https://www.aziendasocialis.it/news/sil-serv-ins-lav/> (dostęp: 29.12.2024),
<http://www.medialaborsrl.org/Lavoro.aspx> (dostęp: 29.12.2024)

We Włoszech pracodawcy zatrudniający OzN mogą ubiegać się o przyznanie dopłaty do wynagrodzenia takiej osoby do wysokości 70% jej wynagrodzenia brutto. W przypadku osób z zaburzeniami zdrowia psychicznego wysokość tych dopłat jest wyższa a okres ich pobierania wydłużony z 36 do 60 miesięcy. OzN mogą również znaleźć zatrudnienie w spółdzielniach socjalnych. We Włoszech są dwa rodzaje spółdzielni:

- Typ A - świadczące usługi socjalne, zdrowotne i edukacyjne dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym,
- typ B - zatrudniające osoby zagrożone wykluczeniem.

Spółdzielnię socjalną może tworzyć minimum 9 osób, przy czym 30% zatrudnienia powinny stanowić osoby zagrożone wykluczeniem społecznym. Zazwyczaj funkcjonują w oparciu o bliskie relacje z lokalnym lub regionalnym samorządem, najczęściej finansowane są ze środków publicznych.

Wspieranie aktywności społecznej i integracja

Aktywizacji społeczna dzieci i dorosłych OzN we Włoszech polega głównie na zachęcaniu i tworzeniu warunków do szeroko rozumianej aktywności sportowej. Promowanie tych aktywności odbywa się zarówno w placówkach edukacyjnych, jak i w ramach projektów o charakterze integracyjnym realizowanych przez organizacje pozarządowe.

Program realizowany przez organizację pozarządową wspierającą aktywność społeczną OzN

Nazwa programu/ organizacji	Zasięg działania	Zasadnicze cele	Sposoby realizacji
Lab. Giovani	region południowy (Basilicata, Kalabria, Kampania, Apulia, Sycylia)	zwiększanie tolerancji wobec OzN oraz partycypacji społecznej, w tym udziału w organizacjach i zrzeczeniach OzN	<ul style="list-style-type: none"> • warsztaty integracyjne dla OzN i bez niepełnosprawności w wieku od 20. do 30 r. ż.. z wykorzystaniem metody „nauki poprzez działanie”. Tematyka obejmowała dyskusje nad koncepcją niepełnosprawności, problemem dyskryminacji OzN, społecznym modelem niepełnosprawności i zwiększanie wiedzy na temat konwencji ONZ o prawach osób z niepełnosprawności. • Organizacja lokalnych wydarzeń (koncerty, pikniki, wystawy) z zakresu edukacji obywatelskiej i • wędrowne szkolenia i staże integracyjne z udziałem 27 młodych OzN i bez niepełnosprawności. • badania na temat uczestnictwa młodych OzN w życiu społecznym obejmujące tematyczne FGI, IDI i badania ankietowe wśród OzN w wieku 15–19 lat, wywiady IDI z młodymi OzN szczególnie zaangażowanymi w działalność w stowarzyszeniach oraz badanie ścieżek kariery zawodowej, w tym edukacji uniwersyteckiej, młodych ludzi z niepełnosprawnościami

Źródło: <https://www.fishonlus.it/progetti/lab-giovani/> (dostęp: 29.12.2024).

Wsparcie środowiskowe

We Włoszech w ramach Krajowego Programu Odbudowy (KPO) od 2021 r. realizowany jest projekt, którego celem jest powołanie do życia 1288 centrów opieki środowiskowej. Centra te ułatwiają dostęp do telemedycyny oraz zmniejszają regionalne różnice w dostępie do usług zdrowotnych i opiekuńczych m. in OzN. Centra świadczą usługi

zdrowotne i socjalne przez wielodyscyplinarne zespoły, w skład których wchodzi lekarze pierwszego kontaktu, pediatrzy, pielęgniarki, pracownik socjalny i inni specjaliści.

Usługi społeczne zapewniane przez lokalne samorzady obejmują wsparcie pracowników socjalnych w realizacji indywidualnych planów, nawigowanie OzN poprzez system różnego rodzaju świadczeń pieniężnych i usług takich, jak: dopłaty do mieszkań i opieki dziennej, bony przeznaczone na zapewnienie usług opiekuńczych, dopłaty wspierające staże i treningi zawodowe OzN oraz różnego rodzaju ulgi związane z korzystaniem z instytucji systemu edukacji i kultury. Usługi wspierające integrację obejmują także zapewnienie transportu, mediacje rodzinne, mieszkalnictwo współdzielone i integracyjne. Dostępność poszczególnych typów wsparcia jest zróżnicowana regionalnie i lokalnie. Znaczna część środków finansowych samorządów przeznaczana jest na wspieranie osób ze znaczną niepełnosprawnością i niesamodzielnnością poprzez zapewnienie odpowiednich warunków mieszkaniowych, usług półstacjonarnych lub stacjonarnych. Rozwijane są też programy wspierające samodzielne życia OzN. Podstawę do integracji społecznej i zawodowej OzN stanowi integracyjny system edukacji. Z obowiązku tego wykluczone są jedynie dzieci, których stan zdrowia i poziom niepełnosprawności nie pozwala na aktywne uczestnictwo w zintegrowanych zajęciach edukacyjnych

Projekty *Dopo di noi* i wspierania niezależnego życia

Projekty te realizowane są w większości regionów, wprowadzone na podstawie regulacji prawnych z 2016 r. Oba realizują podobny cel - wspieranie samodzielności OzN tak, by mogły jak najdłużej funkcjonować w środowisku lokalnym. Beneficjenci nie mogą skorzystać z obu projektów jednocześnie i w sytuacji dostępności obu typów działań muszą między nimi wybrać. W ramach projektów dostępne są wielorakie usługi społeczne.

Opracowały: Iwona Poliwczak, Agnieszka Sowa-Kofta